

procedit, quemadmodum verificatur in *cap. 6. h. t.* ubi agitur de jure decimandi. Hæc theoria fundatur in *cap. 1. h. t. in VI.*

43. Excipitur ecclesia romana, cujus bona et jura non præscribuntur nisi spatio 100 annorum. Ita in *capp. 13. 14. et 17. h. t.* Præiverat ipsum jus civile in *auth. Quas actiones Cod. de sacros. Eccl.*

44. Doctores referunt, aliquas familias religiosas, et quædam monasteria obtinuisse privilegium ut eorum bona ordinario tempore non præscribantur, sed requiratur spatium temporis etiam majus quadragenario.

45. Specialis mentio facienda est de præscriptione *centenaria*, et de *immemoriali* præscriptione.

Centenaria præscriptio ea est cujus initium cognoscitur, et saltem ad centum retro annos protrahitur. Immemorialis autem verificatur quando possessio adeo antiqua est, ut ejus initium hominum memoriam excedat; *cap. 26. de Verb. Signif.* Probatur vero existentia et veritas præscriptionis hujusmodi, quando habeantur testes, qui saltem per 40 annos testentur de scientia propria rerum statum semper ita fuisse, quemadmodum nunc est, simulque testentur se a majoribus audivisse eundem pariter rerum statum semper fuisse.

Utraque præscriptio proprium nomen et magnum valorem juridicum habet. Unde in specie si sermo sit de centenaria, certum est eam vincere etiam præscriptiones longissimi temporis triginta vel quadraginta annorum. Nam centenaria præscriptio præ aliis brevioribus est necessaria ad præscribenda bona et jura ecclesiæ romanæ. *Capp. 13. et 17. h. t.; cap. 2. h. t. in VI. et Auth. Cod. Quas actiones. de Sacr. Eccl.*

46. At teste Card. De Luca *de emphit. disc. 60. n. 3.* controversatur utrum præscriptio centenaria æquipolleat immemoriali. Ratio est quia in *cap. 1. h. t. in VI.* dum agitur de admittenda possessione etiam sine titulo contra favorem juris communis, idest contra eum, qui habet intentionem fundatam in jure communi, mentio fit solummodo de præscriptione immemoriali. Verum et ipse Card. De Luca *l. cit. et S. Rota* in pluribus decisionibus, et præsertim in *decisione 155. n. 6. part. 6. Recent;* nec non *S. Congregat. Concilii in relatione Secretarii in Milevit diei 18. Febr. 1854,* stante præscriptione centenaria tradunt præsumi posse beneplacitum apostolicum et meliorem titulum de mundo.

47. Si autem sermo sit de præscriptione immemoriali, post dispositionem *cap. 1. h. t. in VI.* certum est ab omnibus eam considerari ceu maxime privilegiatam, ita ut allegari possit etiam ab eo cui resistit jus commune, nec necessarius sit titulus ad eam firmandam, sed ipsa sit melior titulus de mundo. Quare in subjecto, quod sit capax privilegii, præscriptio hæc vim privilegii habet. *Gloss. in cit. cap. 26. de V. S.* Nec ea comprehenditur in lege sub clausula 'non obstante præscriptione' sed requiritur specialis mentio idest 'non obstante quacumque præscriptione etiam immemoriali' quemadmodum videmus fecisse *Trid. ex. gr. in cap. 10. Sess. 23. de Reform.*

TITULUS XXVII.

De sententia et re judicata.

1. Postquam probationes ex utraque parte collitigantium fuerint adductæ, tum ad demonstrandam intentionem actoris, tum ad exceptiones a reo propositas confirmandas, locum habet conclusio in causa, seu vel tacita vel expressa renunciatio partium ulterioribus probationibus adducendis, et res eo devenisse censetur, ut iudex ad sententiam definitivam edendam procedat. Hinc post tractationem de probationibus actoris et exceptionibus rei tum in genere tum in specie, subnectitur titulus de sententia et re judicata. Quamvis vero iudicis decisio tendat adtribuendum victori proprium jus, tamen illud illico cum effectu non concedit, nam potest ab eadem decisione appellari, et iterum discussioni causa subjici. Quare sententia iudicis per se non est res judicata, idest finita et irrevocabilis, et per consequens merito in titulo una ab altera distinguitur.

2. Sententia est 'decisio iudicis pronunciata super re a litigantibus in iudicium deducta'. Alia est *definitiva*, alia *interlocutoria*. Definitiva est, quæ in causa principali pronunciatur, et ex parte iudicis liti finem imponit, vel per absolutionem vel per condemnationem juxta actionem principaliter institutam, vel saltem per facti declarationem, si de facti existentia solummodo et qualitatibus solummodo videndum est. Hinc sententia definitiva alia dicitur *absolutoria*, alia *condemnatoria*, alia solummodo *declaratoria facti*.

Diximus 'sententiam definitivam ex parte iudicis finem liti imponere'. Nam iudex proferens sententiam functus est munere suo, nec sententiam a se latam potest corrigere aut revocare, licet agnoscat eam esse iniquam *l. 55. ff. de re jud.*

3. Sententia autem interlocutoria ea est, quæ emittitur inter principium et finem iudicii super aliqua quæstione incidente, ex. gr. utrum procedi debeat ad examen testium recipiendum.

Sententia hæc alia dicitur *simpliciter interlocutoria*, alia dicitur *vim habere sententiæ definitivæ*. Prima est, quæ emittitur circa aliquod incidens quod in causam principalem remote solum influit; ex. gr. sententia seu decretum de concedendis dilationibus, de testibus examinandis vel non. Sententia autem interlocutoria vim habet definitivæ, quando licet directe non definiat meritum causæ, tamen præjudicat causæ in merito, ita ut institutum iudicium quodammodo perimat; nec alia sententia in eodem iudicio sperari possit. Ita ex. gr. si iudex sententia sua adprobet exceptionem peremptoriam; si absolvat reum ab observatione iudicii, vel sese incompetentem pronunciet.

4. *De requisitis ad sententiam præsertim definitivam edendam necessariis.*

Iº. *De requisitis extrinsecis.* Inter hæc primum requisitum est *tempus*. Quoad tempus causæ omnes ecclesiasticæ juxta dispositionem Tridentinam in *cap. 20. Sess. 24. de Ref.* debent intra biennium a die motæ litis finire, secus liberum est partibus ad iudices superiores confugere, qui iudices causam ad suum tribunal pertrahunt in eo statu, in quo reperitur in inferiori tribunali. Verum hæc dispositio Tridentina accipienda non est et applicanda quæstionibus in præjudicium justitiæ. Quare licet celeri expeditione finiendæ sint causæ, tamen si sermo sit de iudicio ordinario, in quolibet tribunali sententia ferri nequit antequam ab utraque parte conclusum fuerit in causa. Concedenda enim est partibus ad plene tuendum jus suum sufficiens temporis copia. *Clem. Sæpe contingit. de V. S.* Hinc etiam termini substantialia præcedere et servari debent, nec ad sententiam emittendam iudex poterit devenire, quoadusque res dubia est. Quibus in casibus juxta sensum *cap. 4. de off. deleg.* aut partes consentire debent ut causa tractetur a iudice penes quem incepta est, non obstante lapsu bienni, aut iudici superiori remittenda est causæ cognitio ad normam dispositionis Concilii Tridentini.

5. Secundum requisitum est, ut iudex omnibus rite cognitis et intimis perpensis, juxta *cap. 10. de fide instr.* partibus collitigantibus per trinam vel per unam peremptoriam citationem designet diem in quo laturus est sententiam. Posita citatione, contumacia unius vel alterius ex collitigantibus non impedit prolationem sententiæ.

Tertium requisitum est ut sententia proferatur in loco iudicii. Hinc dicitur a pragmaticis sententiam esse proferendam a iudice pro tribunali sedente. Animadvertendum vero est, hanc dispositionem non ita esse intelligendam, ut prohibeatur quominus Episcopus exercere possit jurisdictionem etiam contentiosam, in qualibet parte suæ diocesis; *arg. cap. 7. de off. leg.*

6. Tandem requiritur ut in scriptis sententia proferatur, ut eam possint partes expendere et videre utrum appellandum sit vel non. Hæ conditiones adeo necessariæ sunt, ut si prætermittantur, nulla reddatur sententia. Ita in *cap. ult. h. t. in VI.* Verum fatendum est in hac materia plurimum valere consuetudines locorum.

7. IIº. *De requisitis intrinsecis sententiæ.* Primum requisitum sententiæ intrinsecum est, ut ea sit juri conformis, ita ut sententia contra leges et canones sit nulla, nec transeat in rem iudicatam, quamvis ab ea non appelletur intra decennium. *Cf. cap. 1. h. t. et l. expressum ff. de appellat.* Hoc vero principium intelligendum est de jure seu de lege, et canone claro et indubio, non autem de lege et canone controverso. Pariter nulla non est sententia in qua læsum est jus litigantis vel quia immerito exclusa est probatio cæteroquin efficax, vel quia factum non est rite receptum a iudice et inspectum prout oportebat. Sententia autem nulla est si errorem expresse aut tacite contineat contra ipsas constitutiones juris. *Ita l. 1 ff. Quæ sentent. sine appell. rescind.* Hinc sententia nulla est quæ non tantum litigantem condemnat, sed potius ipsam legem condemnare videtur. Merito autem hæc sententia uti nulla habetur, quia juxta *Reg. 62. Jur. in VI.* 'Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi'. Iudex enim executor legis debet legem applicare, non autem pro suo arbitrio legem condere. Hinc si iudex decernat, electionem factam ab electoribus suspensis esse validam ejus sententia nulla est. *Cap. 8. de consuet. et cap. 16. de Elect.* quia videretur iudex velle reformare jus commune. Nulla autem per se non esset sententia si iudex ex errore arbitraretur, electores non fuisse suspensos; et

ex inde electionem validam esse pronunciaret. Hoc enim in casu pronunciaret solum contra jus alterius colligantis.

8. Alterum requisitum traditur in *cap. 24. de accusat. et in Clem. sæpe contingit de Verb. Signif.* et est ut sententia sit conformis libello introductivo iudicii. Conformitas autem debet verificari 1^o) in re; scilicet iudex non potest in sententia pronunciare de alia re, quæ non sit in libello expressa. Hinc valet principium 'Non potest iudex concedere actori ultra petita'. Quare si actor petat solum possessionem, iudex non potest de rei proprietate pronunciare. 2^o) Libello conformis esse debet sententia in titulo seu in causa petendi. Hinc si in libello expostulet actor solutionem pecuniæ ex titulo pretii in venditione conventi, iudex debet solummodo videre utrum reus ex hoc titulo teneatur ad solutionem, non vero utrum teneatur ex alio.

9. At æquitate suadente et præsertim ubi interveniat periculum animarum, iudex ecclesiasticus debet pronunciare sententiam pro veritate rei, prout in jure cautum est, licet libellus introductivus undequaque non consonet sententiæ. Quod etiam tenendum est quando una res in alia implicite contineatur ex. gr. si actor petat rem certam, nec res præstari possit, potest iudex condemnare reum ad præstandam æstimationem.

10. Tertium requisitum est ut sententia sit certa, ita ut saltem generice sit determinata quantitas rei debitæ et jus præstandum. Hinc indeterminata sententia non tenet §. 32. *Curare. Inst. de action. et l. 3. et 4. Cod. de Sent. quæ sine certa quant.*

Quare sententia quæ sub conditione pronuncietur non valet. Etenim revera lis non finitur per hanc sententiam, sed iterum iudici causæ cognitio subjicienda esset, quando conditionis eventus verificatur.

Ex dato critico etiam sequitur, sententiam exhibere debere vel absolutionem vel condemnationem rei. Hoc vero non secumfert obligationem in iudice ad condemnandum vel absolvendum reum in toto, sed potest juxta acta et probata in parte tantum reum absolvere, et in parte eum condemnare.

11. Tandem regulariter debet iudex in sententia exprimere causam iudicii sui, idest motivum a quo fuit inductus ad iudicandum ita et non aliter. Licet enim juxta *cap. 16. h. t.* præsumatur iudex semper legitime sententiam proferre, tamen ut partes videant utrum sit opportunum appellare nec ne, plurimum juvat co-

gnoscerè valorem motivi, quod impulit iudicem ad ferendam sententiam.

Adnotandum vero est, Congregationes Romanas in decisionibus suis non exhibere rationem decisionis. Ratio autem hæc esse videtur, quia cum ipsæ constituant tribunal Romani Pontificis, sua decreta edunt ad instar legis; legislator autem simpliciter suam voluntatem manifestat et jubet, quin motivum legis suæ exprimere teneatur.

De re iudicata.

12. Res iudicata nihil aliud est quam ipsa iudicis sententia, a qua non fuit appellatum intra tempus a jure præfinitum. Jure nostro tempus hoc ad decem dies reducitur, qui dies juxta *can. 28. in princip. caus. 2. q. 6.* incipiunt numerari a recitatione sententiæ, seu a publicatione et notificatione idest intimatione sententiæ facta partibus colligantibus. Notificatio autem hujusmodi fit juxta praxim tribunalis ubi sententia emittitur.

13. Effectus rei iudicatæ est ut sententia habeat pro se præsumptionem juris et de jure, ac proinde pro veritate habeatur nec retractari possit. Scilicet facit jus inter partes *cap. 13. h. t. §. quamvis.* Hinc per sententiam quæ transit in rem iudicatam censetur lites finiri *cap. 2. h. t. et cap. 5. de dolo et contum.*

14. Alius effectus rei iudicatæ ex priori descendens est ut sententia debeat executioni mandari, nec si retardetur executio perimatur jus victoris. Hinc ex re iudicata enascitur actio persecutoria perpetua, quæ perimitur solum extraordinaria et longissimi temporis præscriptione triginta vel quadraginta annorum.

15. Verum non omnes prorsus sententiæ transeunt in rem iudicatam. Et 1^o) exceptio datur in casu quo sententia lata est contra legem vel canonem juxta dicta superius in *cap. 1. et 13. h. t.* Hoc enim in casu potest sententia retractari usque dum per lapsum triginta annorum non fuerit præscripta.

Idem dicendum de sententia a suo non iudice lata, idest ab incompetente iudice, quia est ipso jure nulla, et censetur emissa contra legem *cap. 4. De Judiciis.* Idem dic si sententia feratur a iudice corrupto *l. 7. C. Quando prov. non est necess.*

2^o) Iisdem sententiis contra legem emissis comparantur sententiæ in quibus iudex processit ex falsa causa et præsumptione,

idest ex errore facti, qui aperte et evidenter demonstratur. Ubi enim aperta est iniquitas, sententia tutela juridica protegi non potest, quemadmodum docet *cap. 9. h. t.* Hinc in *cap. 9. de Testibus* de sententia prolata ex falsis testimoniis absolute traditur eam nullam esse ipso jure et cognita veritate reformandam esse.

3^o) Alia exceptio verificatur in causis matrimonialibus, quæ agitantur circa valorem vinculi conjugalís. In hisce enim causis sententia sive pro valore sive pro nullitate vinculi non transit in rem judicatam, sed licet executioni mandata sit, tamen iterum causa discuti potest, si novæ emergunt validæ probationes contra sententiam, et ipsa sententia si contrarium constiterit potest retractari. Ita in *capp. 7. 10. et 11. h. t.* nec non in *cap. 6. de frig. et malef.* Ratio est, quia matrimonium est juris divini, hinc sententia judicis non potest illud validum reddere si nullum sit, nec illud irritare si fuerit valide contractum. Hinc quotiescumque appareat veritas, servanda est; nec habet locum præsumptio juris et de jure, quia hæc non potest afficere actus jam positos sub dispositione juris divini.

4^o) In rem judicatam non transit sententia condemnatoria in criminalibus; quandocumque enim constiterit innocentia rei, poterit corrigi sententia saltem per recursum ad principem.

16. *Quæritur* utrum sententia, quæ etiam transit in rem judicatam, aliis, qui in judicio partem non habuerunt, nocere aut prodesse possit.

Responsio generalis est negativa. Nam judicium negotium est privatorum. Hinc sententia nihil aliud est quam applicatio juris casui speciali prout resultat ex circumstantiis expositis et probatis a partibus colligantibus. Quare in judicio jus pronunciatum coarctatum ad personas, quæ partem in causa habuerunt. Præsto autem sunt loca juris, quæ idem plene evincunt. Ita in *cap. 6. de fid. instrum.* et in *capp. 17. et 25. h. t.* nec non in *l. 2. Cod. Quib. res judicata etc.*

Hinc valet principium juristarum 'res inter alios acta nobis neque nocere neque prodesse potest'.

17. Verum si is, qui primus habebat actionem, passus sit alterum agere, vel si quis passus sit agere eum a quo causam habuit, implicite se adstrinxit ad recipiendum judicatum, ceu tradit *cit. cap. 25. h. t.* Exceptio autem hujusmodi juxta *leg. pen. ff.*

de re judic. recte intelligenda est, scilicet valet solummodo in casu; quo qui passus est alterum agere, dum videbat hunc agere, et cum potuisset impedire, non obstitit ullo modo, neque per aliquam protestationem. — Pariter ubi vera connexio causarum verificatur, sive quia favor unius causæ inducat præjudicium alterius et vice-versa, sive quia una tenet locum causæ principalis et altera eam uti accessoria sequatur; sive tandem quia plures personæ habent causam in eadem re individua, principium de præjudicio vel tertii utilitate non servatur, sed oppositum tenendum est. Scilicet res inter alios acta tertiæ etiam personæ nocet vel juvat. Hinc in *can. 3. Dist. 81.* sententia contra male ordinatum nocet Episcopo qui ordines contulit. In *canone autem 10. caus. 3. q. 6.* proposita specie de episcopo ejecto et de alio subrogato in ejus locum, traditur sententiam latam in favorem ejecti nocere episcopo subrogato, et e contra eidem prodesse sententiam latam adversus episcopum ejectum. Exemplum simile legitur in *cap. 22. de accusat. et in cap. penult. de purg. can.*

Hinc etiam ob individuum rem pluribus communem juxta *cap. 72. de appell.* si una eademque sententia plures tangat et unus appellans victor extiterit, victoria illius aliis etiam prodest. Sententia enim consideratur esse indivisibilis ita ut vel teneat in toto vel prorsus non valeat.

18. *De expensis judicii et a quo sint solvendæ.* Judex in sententia cavere etiam debet de expensis judicii, a quo et in qua quantitate solvendæ sint, præsertim si a victore expostulentur.

Expensarum solutio a jure et a doctoribus considerata est ceu poena temere litigantium. Hinc principium statuitur judicem debere damnare victum, quando ipse victus causam seu rationem litigandi non habuit, seu quando temerario ausu judicium ingressus est. Ita in *l. Eum quem temere adversarium ff. de judiciis.*

19. Ex hoc principio inferunt Doctores expensas inter partes compensari, quando justam causam litigandi habuit victus. At hoc principium non apud omnia tribunalia in praxi servatur.

Quando autem verificatur condemnatio ad solvendas expensas, nomine expensarum solummodo veniunt illæ necessariae, quæque dicuntur etiam judiciales *cap. 5. de dolo et contumacia.* Hinc expensæ superflue et voluntariæ, quæque potius ad commoditatem quam ad necessitatem factæ censentur, non sunt restituendæ.

Ceterum arbitrium prudentis judicis æquam expensarum rationem determinabit, exigens etiam si opus fuerit juramentum a victore super quantitate earundem expensarum.

De executione sententiæ.

20. Executio sententiæ est actus judicialis, quo ex ministerio judicis revera præstatur victori id, quod per sententiam judicis ejusdem verbaliter obtinuit. Sententia eo ipso quod transit in rem judicatam, jam in ea conditione reperitur ut executioni mandetur. Quare ante spatium decendii sententia nequit executioni mandari. Post vero decendium distinguendum est inter actiones personales et reales. In actionibus realibus executio post decem dies facienda est, quia qui decedit iudicio proprietatis amplius dominus non est, et rei possessionem immerito retinet invito domino.

21. In actionibus vero personalibus, seu quando agitur de solutione debiti, vel de præstatione operis ab aliqua determinata persona facienda, in *ll. 2. et 3. Cod. de Usuris rei judicate* conceditur victo ad solvendum quadrimestre, quod incipit decurrere a die latæ sententiæ. Concordat etiam jus nostrum in *cap. 15. h. t.* et in *cap. 26. de Off. deleg.* Ratio est, quia quisque non semper illico habere parata media ad solvendum vel exequendam præstationem præsumi potest. In actione autem reali res, quam sententia persequitur, determinata est et restitui illico potest. Insuper pro varietate circumstantiarum ex justa causa hoc tempus poterit iudex vel coarctare, vel etiam protrahere. *Cap. 15. h. t.*

22. *Queritur* a quo iudice facienda est executio sententiæ.

Distinguendum est inter iudicem ordinarium et delegatum. Quando iudex est ordinarius et bona super quibus executio facienda est reperiuntur intra fines suæ jurisdictionis iudex idem qui sententiam pronunciavit, executioni mandat sententiam, seu ejus jussu apparitores et officiales tribunalis procedunt ad occupanda bona partis victæ (physice vel symbolice) et eos actus perficiunt, qui inserviunt ad ponendum in tuto jus actoris.

Quod si bona contra quæ facienda est executio sententiæ reperiantur sub jurisdictione aliena, seu sub jurisdictione alterius judicis, iudex, qui sententiam tulit, non potest ipse sententiam exequi, sed iudex loci in quo bona sita sunt accepto exemplari au-

thentico sententiæ, eam executioni mandabit. Neque hic alter iudex poterit recusare executionem sententiæ latæ legitimo modo.

23. Verum si sententia sit evidenter nulla, vel ab ea fuerit appellatum, ita ut appellatio servanda sit etiam in suspensivo, iudex alterius territorii non poterit ullo modo adstringi ad eam exequendam; nam nemo tenetur ad agendum id quod certo scit esse nullius roboris.

Dixi *si sententia sit evidenter nulla*. Nam si dubium solummodo fuerit nullitatis sententiæ, pro validitate præsumendum est. Qua in re etiam hæc fieri debet animadversio. Scilicet iudex alterius territorii in casu, licet meritum causæ ingredi nequeat, quia est nudus executor sententiæ, tamen videre et cognoscere potest non solum de exceptione evidentis nullitatis sententiæ, sed etiam de aliis exceptionibus, quæ directe proponantur contra ipsam executionem sententiæ ex. gr. de exceptione incompetentiæ ad exequendum, de exceptione compensationis, solutionis etc. Ratio est quia executor sententiæ curare debet ne jura partium in actu ipso executionis lædantur. Hinc executionem non perficit physice et materialiter sed juris rigore servato.

24. Quid vero si iudex qui sententiam protulit fuerit delegatus?

Si sermo sit de iudice delegato a Romano Pontifice, certum est ipsum posse exequi sententiam a se latam. Ita in *capp. 26. et 28. §. Præterea de off. et potest. jud. deleg.* Immo ob privilegium delegationis Pontificis, quem iudex repræsentat, non solum potest per alium exequi sententiam suam juxta *cap. 3. eod. tit. de off. etc.* sed etiam potest exigere ut executio fiat a iudice ordinario loci, qui tenetur mandatis delegati iudicis obtemperare juxta *capp. 7. et 25. §. Quia vero tit. cit.*

25. Quod si sermo sit de iudice delegato ab ordinario, qui sit inferior Pontifice Romano, ex. gr. ab Episcopo, controvertitur inter Doctores, utrum delegatus possit suam sententiam executioni mandare, nec ne. Communior vero opinio juxta sensum *cap. 4. de foro compet. nec non capp. 5. et 33. de offic. et potest. jud.* est, ut nequeat delegatus ab inferiore exequi suam sententiam, quia iudex ordinarius inferior non censetur commisisse delegato suo totum negotium finiendum, sed solummodo quæstionis solutionem, et sibi reservasse præsumitur complementum negotii, quod fit per exercitium publicum jurisdictionis in executione sententiæ. Verum in praxi inspiciendum est mandatum delegationis, ex quo mandato facile deprehenduntur limites commissi muneris.

26. Si quærat, quomodo facienda sit executio sententiæ, dicendum est in actionibus realibus sententiam exequi debere circa ipsa bona, quæ in sententia designantur. Si vero sermo sit de actionibus personalibus et reus per solutionem vel præstationem non satisfaciatur mandatis iudicis, servandus est modus, qui minus quo fieri possit præjudicium eidem reo inferat. Hinc primo bona mobilia sunt pignori subijcienda et deinde publicanda. Quod si nullus emptor apparuerit, pro rata crediti sunt victori adjudicanda. Si bona mobilia non sufficiant, bona immobilia et deinde jura sunt executioni subijcienda. Ita in *l. 14. ff. de re jud.*

Excipiuntur autem ab executione instrumenta artis, libri studiosorum, et in genere ea quæ prorsus necessaria sunt ad exercitium propriæ industriæ. Excipiuntur etiam res quæ alteri fortiori vinculo sunt obligatæ, vel quæ nequeunt alienari. In utroque enim casu finis executionis frustraneus redderetur.

TITULUS XXVIII.

De appellationibus, recusationibus, et relationibus.

Ratio conjunctionis tituli præsentis cum præcedenti per se patet. Siquidem post latam sententiam remedium juridicum præsto est, appellandi nempe ad tribunal superius, si ab inferiori iudice lata sit sententia.

1. Appellatio in sensu tituli est 'Provocatio a iudice inferiore ad superiorem, proposita ob aliquod gravamen illatum vel inferendum'. Iudex inferior dicitur iudex *a quo*, iudex autem superior dicitur iudex *ad quem*.

Solet ab aliquibus apponi in definitione specialis qualitas appellationis, ut nempe *gradatim fiat*; ne scilicet spretis gradibus jurisdictionis intermediis, statim ad supremum tribunal deveniatur. Verum in rebus ecclesiasticis hæc conditio apprimè non servatur. Nam ex quolibet tribunali ecclesiastico orbis potest illico appellari ad Sanctam Sedem.

Dicitur in definitione *ob aliquod gravamen illatum vel inferendum*, quia aliquis non solum potest appellare a decreto iudicis, quod præjudicium revera infert in præsentem, quemadmodum esse potest sententia definitiva adversa, sed etiam a iudicis decreto,

quoties timeri potest præjudicium in futurum ex. gr. ab interlocutoria sententia quæ influat in sententiam definitivam postea edendam.

2. Appellatio distinguitur in *judicialem* et *extrajudicialem*. Judicialis est quæ fit ob gravamen in iudicio illatum, sive gravamen inferatur per interlocutoriam sive per aliud decretum iudicis, ex. gr. ob terminum nimis brevem ad probandum peremptorie adsignatum *cap. 1. de dilat.*; sive gravamen inferatur per definitivam sententiam.

Extrajudicialis appellatio ea est, quæ proponitur ob gravamen externum quod jam illatum est vel timetur a iudice extrajudicialiter procedente. Ex. gr. si quis a iudice deprehendatur et conijciatur in carcerem, non ut reus alicujus criminis, sed ob rationem œconomicam præventionis mali facinoris, vel ordinis et disciplinæ custodiendæ causa, potest ad iudicem seu magistratum superiorem provocare, et hæc provocatio dicitur appellatio extrajudicialis. Pariter si iudex per exercitium voluntariæ jurisdictionis aliquem immittat in possessionem rerum vel jurium cum præjudicio tertii, fit etiam locus appellationi extrajudiciali. Hinc appellari potest contra possessionem alicui a iudice ordinario datam in beneficio, vel etiam contra ipsam collationem, provisionem, electionem etc. *Cap. 8. h. t. in VI.*

Animadvertendum vero est, nomine appellationis in sensu rigoroso et juridico sumptæ venire solam judicialem appellationem, extrajudicialem vero improprie dici appellationem, et potius generaliori vocabulo nuncupari provocationem, idest recursum vel querelam. *Cap. 5. h. t.*

3. Hinc appellatio extrajudicialis per se non suspendit executionem actus contra quem proponitur, neque illico reddit nullius valoris, velut totidem attentata ea quæ inde geruntur, quemadmodum contingit in appellatione proprie dicta; sed appellatio extrajudicialis suspendit executionem actus solummodo, quando superior visa causa, quæ in appellatione exprimi debet, admittit provocationem, et examen de materia controversa instituit. Hæc conclusio infertur *ex. cap. 46. h. t.* in quo Pontifex decernit appellationem ob insufficientiam causæ in ea expressæ non impedire effectus confirmatæ electionis, contra quam appellatio proposita fuerat, quamvis concedat appellanti copiam agendi contra personam electi per viam denunciationis vel accusationis. Ergo a